

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата економічних наук, доцента,
професора кафедри менеджменту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Дубинської Ірини Іванівни
на дисертаційну роботу Сумари Артема Сергійовича
«Формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення
інноваційно-цифрової моделі розвитку», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 – «Менеджмент»
у галузі знань 07 – «Управління та адміністрування»**

Актуальність теми дослідження

В умовах євроінтеграційного поступу України та поглиблення глобальних технологічних трансформацій стратегічний вектор національного розвитку зміщується у бік розбудови знаннєвої економіки, де головним драйвером виступає інноваційно-цифрова модель. Ключовим ресурсом і базисним фундаментом реалізації цієї моделі є інтелектуальний потенціал регіону, який об'єднує освітній, науковий, кадровий та цифровий капітал території. Водночас повномасштабна війна, масові міграційні процеси та руйнування інфраструктури завдали нищівного удару по кадрово-дослідницькому базису держави, суттєво поглибивши міжрегіональні диспропорції, особливо в межах Причорноморського макрорегіону. Знецінення науково-освітнього ресурсу та втрата наукоємного бізнесу вимагають докорінного перегляду підходів до збереження й відновлення інтелектуального капіталу на мезорівні. Ситуація ускладнюється структурною деформацією інформаційного поля та обмеженістю офіційної статистики у воєнний період, що унеможливорює використання класичних інструментів діагностики та потребує розробки адаптивної системи оцінювання за субіндексами вхідних ресурсів і вихідних результатів. Окрім цього, безальтернативність повоєнного відновлення на засадах смарт-спеціалізації вимагає швидкої імплантації провідних європейських практик розбудови регіональних інноваційних екосистем. Усе це зумовлює нагальну необхідність формування комплексного організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити відтворення, капіталізацію та ефективне використання інтелектуального потенціалу Причорномор'я. Висока науково-практична значущість розв'язання окресленої проблематики визначає безумовну актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Отже, формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку є вкрай важливим. Таке дослідження дозволяє обґрунтувати ефективні важелі збереження людського та наукового капіталу, нівелювати міжрегіональні диспропорції та сформувати дієвий організаційно-економічний механізм для повоєнного відновлення й стійкого зростання регіональної економіки.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність, новизна та практичне значення

Провівши глибокий аналіз дисертаційної роботи Сумари Артема Сергійовича, чітко видно логічність розкриття проблематики дослідження, яке відображено в меті та завданнях даної роботи. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій є важливим фундаментом для формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку.

Отримані результати підтверджуються широким використанням публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів за темою дослідження. Вище сказане підтверджується апробацією здобувачем результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також успішним прийняттям до друку в наукові журнали з економічних наук, серед яких є фахові видання України та зарубіжжя.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи ґрунтуються на використанні достатньо широкої інформаційної бази, а саме: наукових працях українських і зарубіжних дослідників щодо формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку та їх практичного застосування, законодавчих актах, методичних і нормативних матеріалах практичного характеру, даних Державної служби статистики України, міністерств і відомств України, матеріалах конференцій і семінарів, монографії, збірниках та наукових статтях, інтернет-ресурсах.

У дисертаційній роботі викладено теоретико-методичні засади і практичні рекомендації щодо формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку. Наукові результати дослідження орієнтовані на розроблення комплексу сучасних економічних механізмів та інноваційно-цифрової моделі формування розвитку інтелектуального потенціалу регіону. Найбільш важливими науковими результатами, що характеризуються новизною, є наступні положення:

удосконалено:

- організаційно-управлінську модель та математичний інструментарій розрахунку інтегрального індексу інноваційно-цифрової зрілості (I_{icm}) регіону (громади) (розділ 3, п.3.2). На відміну від існуючих підходів (зокрема загальнодержавного DESI), методика базується на декомпозиції 5 секторальних блоків та поєднанні показників-стимуляторів із воєнно-економічними деструкторами, що дозволяє конвертувати різнопланові відносні й абсолютні параметри Державної служби статистики України в єдину безрозмірну шкалу та здійснювати точну періодизацію (шоковий та адаптивний етапи) і градацію територій за чотирма рівнями зрілості (від авангардного до кризового);

- Стратегію розвитку інтелектуального потенціалу регіону як комплексної, багаторівневої організаційно-управлінської моделі (розділ 3, п.3.3.), яка трансформує наявний людський капітал, когнітивно-академічний базис та інфраструктурні цифрові ресурси у головний ендогенний драйвер

технологічного прориву територій. На відміну від наявних підходів, Стратегія має гнучку ієрархічно-компонентну структуру, що дозволяє здійснювати превентивне стрес-тестування та паспортизацію цифрової безпеки громад, забезпечуючи їхню технологічну стійкість в умовах воєнного стану.

набули подальшого розвитку:

— концепція наскрізної цифровізації процесу оцінювання (розділ 3, п.3.1.), що на відміну від традиційних статичних методик, запропоновано інтегрувати у систему моніторингу інтелектуального потенціалу сучасні цифрові інструменти (хмарну аналітику, системи штучного інтелекту та Big Data), що дозволяє перейти від ретроспективного аналізу минулих періодів до експрес-діагностики та управління ресурсами в режимі реального часу;

- концептуалізація архітектури «суспільства знань» на мезоекономічному рівні, в частині визначення параметрів довгострокової конкурентоспроможності регіональних економічних систем (розділ 2). Доведено, що в умовах гібридних викликів Індустрії 4.0/5.0 життєздатність Південного макрорегіону безпосередньо залежить від швидкості конвертації локального інтелектуального потенціалу у наукомісткі продукти з високою часткою доданої вартості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування сформульованих практичних рекомендацій щодо формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку. Наукові підходи та рекомендації щодо проєктів інноваційно-цифрового розвитку використовуються у практичній діяльності ГО Благодійна організація “Благодійний фонд “ЕКО ЛАБ”” (довідка № 10 від 10.06.2026р.), ТОВ “Клін Цемент” (довідка № 22 від 10.06.2026р.) Методичні підходи до оцінювання інтегрального індексу інноваційно-цифрової зрілості впроваджено в освітній процес Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова МОН України.

Отже, дисертаційна робота Сумари Артема Сергійовича містить достатню обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, є достовірною та має практичне значення.

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 3,56 авт. арк., з яких особисто автору належить 1,85 авт. арк. Із них: 5 статей у наукових фахових виданнях та 8 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

В оприлюднених наукових працях основні положення дисертаційної роботи та результати дослідження висвітлено з достатньою повнотою. Характер видань і зміст опублікованих наукових праць відповідають чинним нормативним вимогам щодо повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент». Публікації здобувача висвітлюють основні наукові положення дисертації, які автор виносить на захист.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами ґрунтовного вивчення рукопису дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць автора, а також аналізу наданого автором звіту щодо перевірки тексту рукопису електронним сервісом, порушень академічної доброчесності не було встановлено. Використанні здобувачем окремі ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Враховуючи достатній рівень обґрунтованості переважної більшості теоретичних та методичних питань, висновків, рекомендацій та пропозицій, слід відзначити певні недоліки, окремі дискусійні та недостатньо аргументовані положення:

1. Обґрунтовуючи чинники формування та розвитку інтелектуального потенціалу регіону в умовах цифрової трансформації, автор класифікує їх на внутрішні та зовнішні (розділ 1). Водночас поза належною увагою залишилося поглиблене дослідження впливу новітніх інституційно-правових та регуляторних чинників (зокрема, режимів правового та податкового простору «Дія City», стандартів кіберзахисту критичної інфраструктури тощо).

2. Розробляючи методичний підхід до оцінювання інтелектуального потенціалу регіону, здобувач пропонує використовувати процедуру нормування вихідних показників за допомогою методу мінімаксу (розділ 1, п.1.3.). Однак у роботі недостатньо обґрунтовано вибір зарогових (еталонних) значень для окремих часткових індикаторів в умовах кризового середовища.

3. Здійснюючи діагностику передумов впровадження інноваційно-цифрової моделі розвитку в регіонах України, автор детально описує стан цифрової інфраструктури та рівень охоплення високошвидкісним Інтернетом. Водночас у підрозділі бракує комплексної оцінки якості та доступності освітньо-наукових цифрових платформ (хмарних сервісів для досліджень, відкритих наукових баз даних), що є критично важливим критерієм безпосередньо для формування інтелектуального, а не лише загальноекономічного чи побутового цифрового потенціалу території.

4. Під час розрахунку та аналізу динаміки інтегрального індексу інтелектуального потенціалу Причорноморського макрорегіону за 2018–2024 рр. автор констатує загальне падіння показників у 2022–2024 роках (розділ 2,3). Проте у роботі детально не виокремлено «ефект релокації» — ситуацію, коли частина інтелектуального капіталу (науковці, ІТ-фахівці, вищі) продовжує працювати на економіку регіону дистанційно, перебуваючи фізично в інших областях або за кордоном.

5. Обґрунтовуючи організаційно-економічний механізм формування та використання інтелектуального потенціалу регіону в умовах повоєнного відновлення (розділ 2, п.2.3), здобувач пропонує створити регіональні інноваційні кластери та центри трансферу технологій. Водночас у підрозділі

недостатньо розкрито фінансово-інвестиційний блок реалізації цього механізму.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вона є самостійним дослідженням з актуальної проблеми, розв'язання якої має вагоме значення для подальшого розвитку економіки.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертація Сумари Артема Сергійовича на тему: «Формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку» є цілісною, завершеною науково-дослідною роботою, виконаною на актуальну тему, і містить теоретичні, методологічні та практичні розробки щодо вирішення прикладного завдання з розробки науково-методичних та науково-практичних рекомендацій, спрямованих на формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку.

Роботу позитивно відрізняють продумана структура, чіткість і логічність розв'язання проблеми дослідження, обґрунтованість та аргументованість методів і підходів щодо вирішення поставлених завдань.

Аналіз змісту дисертаційної роботи, друкованих праць за темою дослідження дозволяє зробити висновок, що усі пункти наукової новизни, які заявлені, належним чином відображені у роботі. Дисертаційна робота за науково-теоретичним рівнем, практичною та науковою цінністю, основними результатами обґрунтованості, положеннями, за кількістю публікацій та дотриманням принципів академічної доброчесності відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року; № 502 від 19.05.2023; № 507 від 03.05.2024), а її автор, Сумара Артем Сергійович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент».

Рецензент:

Кандидат економічних наук, професор,
доцент кафедри менеджменту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

... Ірина ДУБИНСЬКА

Підпис
Вчений

засвідчено
секретар

Відома Учіна